

Рецензію
отримано 20.01.2026
Томова разовой
спеціалізованої вченої
ради ДФ 26.133.101
г. м.д. ч. 7
П. П. Пономаренко Т.О.

Голові спеціалізованої вченої ради

ДФ 26.133.101

у Київському столичному університету

імені Бориса Грінченка доктору педагогічних наук,

професору, професору кафедри дошкільної освіти

Факультету педагогічної освіти

Тетяні ПОНОМАРЕНКО

Рецензія

Кондратець Інни Вікторівни, доцента кафедри дошкільної освіти Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, кандидата педагогічних наук, доцента, на дисертаційну роботу Стаднійчук Марії Анатоліївни з теми «Розвиток творчих здібностей дітей третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 012 Дошкільна освіта.

1. Актуальність дисертаційного дослідження

Актуальність зумовлено нагальною потребою у вихователях-професіоналах, які здатні забезпечити психолого-педагогічний супровід і всебічну підтримку дітям раннього віку. Дошкільній системі освіти потрібен емоційно зрілий і компетентний педагог, готовий оперативно реагувати на суспільні зміни, аналізувати й корегувати власну діяльність відповідно до соціальних вимог і потреб; адекватно й критично оцінювати настрої в суспільстві, що спрямовані в бік «раннього розвитку дитини» та пріоритету інтелектуальної діяльності й формуванню інтелектуальних умінь і навичок, відгукуватись на небезпеку сучасних тенденцій штучного форсування дорослими розвитку дитини; умотивований ламати стереотипи й кардинально змінювати традиційний алгоритм організації освітнього процесу в ЗДО.

Попри незмінну увагу до проблеми з боку науковців (І.Бех, І. Біла, А. Богуш, Н.Гавриш, С. Ладивір, К.Крутий, О. Половіна, В. Рагозіна та ін.) кардинальних оновлень і глибоких наукових розвідок, присвячених розвитку дітей раннього віку

або мистецької діяльності дітей означеного віку, наразі бракує. У контексті вищезгаданого, дисертаційна праця М.А. Стаднійчук набуває практичної вартості й цінності, позаяк розкриває інші перспективи для закладів дошкільної освіти й членів родин: повернення до природи дитини; урахування непересічної ролі мистецької діяльності в розвитку малюків; плекання творчої особистості й формування її картини Світу; створення умов для найповнішого самовираження кожної дитини.

2. Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних)

Наукова новизна та теоретична значущість результатів дослідження М.А. Стаднійчук полягає у вивченні та узагальненні українського й зарубіжного досвіду з питань психолого-педагогічного супроводу розвитку творчих здібностей дітей третього року життя; характеристиці дефініцій «Творчі здібності дитини третього року життя» та «Художньо-педагогічне спілкування з дітьми третього року життя». Визначено критерії, показники й рівні розвитку творчих здібностей дітей третього року життя. Із важливих показників новизни дослідження М.А. Стаднійчук є розроблення та апробація технології розвитку творчих здібностей дитини третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування. Дисертанткою ретельно й грамотно описано характеристику означеної технології: принципи (відтворюваності, системності, алгоритмізованості, керованості, ефективності), складники (концептуально-цільовий складник, змістовий, процесуальний), визначення кластера як основного методу реалізації технології та окреслення алгоритму взаємодії педагогів з дітьми третього року життя за кластерами; графічно оформлено у фреймі «Схема реалізації змістового складника технології розвитку творчих здібностей дітей третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування» – своєрідному навігаторі застосування кластерів та ін.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації

Аналіз дисертаційної роботи дає всі підстави констатувати вагомість теоретичних і практичних результатів дослідження. Зокрема, проблему розвитку

творчих здібностей дітей третього року життя М. А. Стадійчук розглядає з різних наукових підходів: філософського, психологічного, нейрофізіологічного, технологічного т.ін. Уважне опрацювання наукових набутків, аналіз науково-педагогічного дискурсу та ретельне вивчення практичного досвіду дозволили розробити та обґрунтувати педагогічні умови розвитку творчих здібностей дитини третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування та здійснити експериментальну перевірку ефективності означених умов у процесі реалізації технології розвитку творчих здібностей дитини третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування. Приємно вражає кількість учасників педагогічного експерименту й географічне охоплення ним: 21 заклад дошкільної освіти, 62 педагога, 398 дітей раннього віку та 398 батьків вихованців м. Києва, м. Дніпра, Київської, Сумської, Волинської, Івано-Франківської, Закарпатської, Рівненської, Полтавської областей. Безумовно, це свідчить про фундаментальність, системність і всебічність перебігу формувального етапу і забезпечує валідність результатів дослідження. Викликають інтерес створені кластери художньо-педагогічних спілкувань: трактування поняття «кластер» і окреслення спільних і відмінних ознак з ментальною мапою; визначені правила для вихователів щодо взаємодії за кластерами, детальний опис їхньої апробації практиками. Очевидно, що такий доробок вартий уваги й має бути популяризований у колі педагогічної спільноти. Ефективність технології розвитку творчих здібностей засобом художньо-педагогічного спілкування підтверджено результатами контрольного етапу педагогічного експерименту, які можуть стати підґрунтям для розробки науково-методичних рекомендацій, навчально-методичних посібників, програм навчальних дисциплін для здобувачів вищої освіти та парціальних програм для дошкільної освіти.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз дисертаційної роботи дає підстави вважати, що дисертація є самостійною науковою працею, у якій висвітлено власні ідеї й розробки авторки, що дало змогу вирішити поставлені завдання. Робота містить теоретичні та

практичні положення й висновки, сформульовані дисертанткою особисто. Логічно означений науковий апарат дисертації, обґрунтовані вихідні положення дослідження. Основний зміст дисертаційної роботи свідчить про широку ерудицію М. А. Стаднійчук, здатність до системного охоплення різних аспектів досліджуваних педагогічних явищ і процесів, критичність і креативність професійного мислення. У наукових пошуках дисертантка відштовхується від власних «публіцистичних авторських інтерпретацій», які підкреслюють психологічні особливості дітей третього року життя та характерні маркери художньо-педагогічного спілкування з дітьми третього року життя як ефективної й сучасної форми взаємодії з вихованцями (емоційна зорієнтованість; максимальне задіяння всіх каналів сприймання інформації – візуального, аудіального, кінестетичного; важливість мотивації до діяльності – пробудження інтересу до творчості за допомогою різноманітних засобів; фокусування на конкретній визначеній мистецькій діяльності – художньо-продуктивній, або музичній, або елементарній театралізованій діяльності; відсутність часових обмежень щодо тривалості): «Роблю все самостійно і пишаюсь цим», «Слово творить, а творчість говорить», «Рука вчить око»), «Вірю, коли відчуваю», «Тут і зараз», «Досліджую і вивчаю», «Посміхаюсь, коли розумію», «Хватаю і «калякаю», «Радію і хочу ще» тощо.

Висновки сформульовано послідовно, є змістовними і обґрунтованими. Достовірність отриманих результатів досягнута дисертанткою завдяки використанню наукової і методичної літератури (список використаних джерел налічує 197 позицій). Відзначимо значну кількість іноземних праць, які опрацьовано М.А.Стаднійчук (у списку вони займають 51 позицію), що позитивно впливає на рівень об'єктивності й багатомірності висвітлення проблеми дослідження.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Дисертаційна робота свідчить, що авторка добре володіє методами науково-педагогічних досліджень, уміло оперує багатим теоретичним і емпіричним

матеріалом, володіє уміннями систематизувати фактичний матеріал, аргументувати та верифікувати основні положення роботи. У процесі дослідження проаналізовано наукові підходи до проблеми розвитку творчих здібностей дітей третього року життя; цілісно схарактеризовано художньо-педагогічне спілкування як засіб розвитку творчих здібностей дітей третього року життя та визначено перспективи його упровадження в освітній процес сучасних закладів дошкільної освіти України; визначено критерії, показники, рівні сформованості творчих здібностей дітей третього року життя; методологічно повно й грамотно обґрунтовано, розроблено та апробовано технологію розвитку творчих здібностей дітей третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях

Основні положення, висновки та практичні результати дисертації представлено в доповідях і повідомленнях на науково-методичних та науково-практичних заходах різного рівня – міжнародного й всеукраїнського: конференціях, семінарах і педагогічних читаннях. Результати свого дослідження М.А.Стаднійчук презентувала на практичних семінарах та вебінарах для ЗДО України, модерованих упродовж 2024-2025 рр.

Основні положення дисертаційної праці висвітлено у 9 публікаціях, а саме: 6 (з них 4 у співавторстві та 2 одноосібні) опубліковані у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 3 (з них 1 у співавторстві та 2 одноосібні), у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації. фахових видань України; 3 (з них 1 у співавторстві та 2 одноосібні), у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

У дисертації, відповідно до вимог, окреслено актуальність, мета й завдання; конкретизовано об'єкт, предмет і методи дослідження; презентовано теоретико-методологічні основи, наукову новизну та практичну значущість. Заслуговує на

увагу й повагу здійснений дисертанткою значний і глибокий ретроспективний аналіз теоретичних основ розвитку творчих здібностей дітей раннього віку. Оскільки цілеспрямованих і спеціальних досліджень проблеми розвитку творчих здібностей дітей третього року життя не проводилось, авторкою було розглянуто це питання з різних наукових підходів: філософського, психологічного, нейрофізіологічного, культурологічного, діяльнісного, культурологічного, комунікативного, технологічного. У другому розділі дисертанткою досліджено методичні засади розвитку творчих здібностей дітей раннього віку в умовах закладу дошкільної освіти, а в третьому – описано експериментальне дослідження впливу художньо-педагогічного спілкування на розвиток творчих здібностей дітей третього року життя.

Такий структурований формат уможливив ґрунтовне дослідження термінологічного апарату теми й формулювання власних трактувань низки дефініцій – «творчі здібності дітей третього року життя», «художньо-педагогічне спілкування», «психологічні особливості дітей третього року життя» і дозволив звернути увагу на важливість створення безпечного, натомість насиченого різноманітними матеріалами середовища та постійної зміни його відповідно до інтересів дітей; підтримки самостійності а врахування індивідуальності кожної дитини під час діяльності й відсутності зразків готових виробів; супровід дорослими дітей третього року життя та забезпечення емоційно зорієнтованого тла під час діяльності.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації

Окреслені в дисертації Марії Анатоліївни Стаднійчук положення, ідеї та висновки є самостійними, логічно структурованими і оригінальними. На всіх етапах дослідження простежується вияв наукових позицій, володіння різноманітними методами дослідницької роботи. Результати дослідження, безперечно, є науковим здобутком автора. Аналіз дисертації Марії Анатоліївни та публікацій за змістом дисертації, результати їх перевірки на академічний плагіат

засвідчили низький коефіцієнт подібності дисертації (відсоток схожості з усіма джерелами) 17 %; у наукових публікаціях, в яких висвітлено основні наукові результати дисертації коефіцієнт подібності (відсоток схожості з усіма джерелами) від 4% до 28% (довідка з Бібліотеки Грінченка від 2025 року) та відсутність порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, самоплагіату тощо).

Аналіз напрацювань дає підстави стверджувати, що дослідниця дотрималась вимог академічної доброчесності, позаяк академічний плагіат, фабрикації та фальсифікації в дисертації й наукових публікаціях відсутні.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Принципових зауважень стосовно основних положень і концепції, структури дисертації М.А.Стаднійчук немає. Разом із позитивною оцінкою дисертації звертаємо увагу на один аспект дослідження:

- відсутність створених кластерів художньо-педагогічних спілкувань з дітьми третього року життя учасниками експерименту, що, безумовно, підсилило би наукову аргументацію об'єкту дослідження.

Однак, означена рекомендація не зменшує наукової значущості дослідження й позитивної його оцінки загалом та є дискусійним.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей

Аналіз дисертації й наукових публікацій здобувачки свідчить про те, що М.А.Стаднійчук на високому рівні оволоділа методологією наукової та педагогічної діяльності, набула теоретичних знань, відповідних умінь, навичок і компетентностей.

11. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.

Дисертація М.А.Стаднійчук «Розвиток творчих здібностей дітей третього року життя засобом художньо-педагогічного спілкування», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 012 Дошкільна освіта, є завершеним, логічно структурованим і науково обґрунтованим дослідженням. Робота містить наукову новизну, практичну значущість і відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 №44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за №155/30023, Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 №261 (зі змінами), та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді з метою присудження Марії Анатоліївні Стаднійчук ступеня доктора філософії з галузі 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 012 Дошкільна освіта.

Рецензент

доцент кафедри дошкільної освіти

Факультету педагогічної освіти

Київського столичного університету

імені Бориса Грінченка,

кандидат педагогічних наук

Інна КОНДРАТЕЦЬ

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Код ЄДРПОУ 45307965
Засвідчую
Кондрацька І.
Григор'єв В.К.
І.Мазітько